

GINTER DZIERŻON
Warszawa

WALOR PRAWNY PRZESZKÓD MAŁŻEŃSKICH FUNKCJONUJĄCYCH W KOŚCIELE PRAWOSŁAWNYM W PRZYPADKU MAŁŻEŃSTWA ZAWIERANEGO MIĘDZY KATOLIKIEM I PRAWOSŁAWNYM

1. Wstęp

Kościół katolicki w swoim prawnym podejściu do małżeństwa wskazuje m.in. na tę prawdę, iż fundamentem tej instytucji jest prawo Boże zarówno naturalne, jak i pozytywne¹. Prawda ta została także uwydatniona w odniesieniu do tak specyficznej kategorii małżeństw, jaką są małżeństwa mieszane (kan. 780 § 1 KKKW)². Należy dodać, że struktura prawna małżeństwa ma jednak charakter bardziej złożony. W jej skład wchodzi bowiem nie tylko komponenty wywodzące się z prawa Bożego, lecz również komponenty pochodzące z prawa pozytywnego³.

Taki dwuwymiarowy charakter posiadają też przeszkody małżeńskie. W porządku prawnym bowiem Kościoła katolickiego funkcjonują prawne ograniczenia pochodzące zarówno z prawa Bożego, jak i z prawa pozytywnego. Należy jednak zauważyć, iż katalog przeszkód małżeńskich występuje nie tylko w materialnym prawie małżeńskim Kościoła katolickiego, lecz również w prawodawstwie innych Kościołów, w tym w również w Kościele prawosławnym. Pytanie o znaczenie tych prawnych ograniczeń nabiera szczególnej wagi w przypadku zawierania małżeństw mieszanych katolików z prawosławnymi. Stając więc wobec takich paralelnych rozwiązań należałoby zapytać: czy należy je kanoni-

¹ Por. A. STANKIEWICZ, *Il diritto matrimoniale canonico momento presente: valutazioni e prospettive*, „Ius Ecclesiae” 21 (2009), 58. Szerzej na temat dyskusji nad walorem prawa naturalnego zob. A. GONZÁLEZ, *Claves de ley natural*, Madrid 2006; P. KISTNER, *Das göttliche Recht und die Kirchlichenverfassung*, Berlin 2009.

² Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r., dalej KKKW.

³ Por. G. DZIERŻON, *Niezdolność do zawarcia małżeństwa jako kategoria kanoniczna*, Warszawa 2002, 61–88.

zować, czy też należy uznać autonomiczność tych wymogów? Odpowiedź na to pytanie nie jest łatwa i ma ona charakter złożony.

Podjmując tematykę waloru prawnego przeszkód małżeńskich istniejących w Kościele prawosławnym w perspektywie zawierania małżeństw mieszanych, na wstępie należy zwrócić uwagę, iż w myśl kan. 1075 § 1 KPK⁴ tylko najwyższa władza kościelna może autentycznie wyjaśniać, kiedy prawo Boże zabrania zawierania małżeństwa. Z przytoczonej dyspozycji wynika, iż autentyczna wykładnia co do pochodzenia przeszkód z prawa Bożego tak naturalnego, jak i pozytywnego należy do papieża, bądź też do kolegium biskupów w łączności z papieżem (kann. 331, 336 KPK), a także do dykasterii Kurii Rzymskiej, jeśli działają one z mandatu papieża⁵.

Jak już zasygnalizowano, nie wszystkie przeszkody małżeńskie pochodzą z prawa Bożego; część z nich bowiem wywodzi się z prawa pozytywnego, to znaczy z prawa stanowionego przez ustawodawców kościelnych. Takie przeszkody znajdują się zarówno w katalogu przeszkód Kościoła katolickiego, jak i w katalogu przeszkód Kościoła prawosławnego. Wobec takiego stanu prawnego powstaje więc kolejne pytanie: czy w przypadku zawierania małżeństw mieszanych rozwiązania istniejące w prawosławiu charakteryzują się autonomią? Odpowiedź na postawioną wątpliwość znajdujemy w pryncypiach ujętych w kan. 780 § 2, n. 1 KKKW.

Aby rozważyć zakreślony w tytule opracowania problem badawczy należałoby najpierw z jednej strony zaprezentować zbiory przeszkód funkcjonujące w dwóch obowiązujących kodyfikacjach Kościoła katolickiego (Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r.), z drugiej zaś strony należałoby przedstawić zbiór przeszkód małżeńskich obowiązujący w Kościele prawosławnym. Analiza komparatystyczna tych wykazów pozwoli nam wyodrębnić elementy wspólne oraz elementy różnicujące, występujące w wymienionych porządkach prawnych.

2. Katalogi przeszkód

Prezentując katalogi przeszkód obydwu Kościołów przedstawimy najpierw wykaz prawnych ograniczeń funkcjonujących w Kościele katolickim, następnie zaś ukážemy taki zbiór występujący prawosławiu.

⁴ Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., dalej KPK.

⁵ Por. F. BERSINI, *Il diritto canonico matrimoniale*, Torino 1994, s. 49; L. GAHONA FRAGA, *Declaración magisterial del Ius divinum y grados de expresión*, w: *Ius Divinum*, red. J. ARRIETA, Venezia 2010, 1183–1191.

2.1. Katalog przeszkód Kościoła katolickiego

W porządku prawnym Kościoła katolickiego zbiór zrywających przeszkód małżeńskich został ujęty w kann. 1083–1094 KPK (kann. 800–812 KKKW). W obowiązującym katalogu znalazły się następujące przeszkody: 1) przeszkoda wieku (kan. 1083 KPK, kan. 800 KKKW); 2) przeszkoda impotencji (kan. 1084 KPK, kan. 801 KKKW); 3) przeszkoda węzła małżeńskiego (kan. 1085 KPK, kan. 802 KKKW); 4) przeszkoda różności religii (kan. 1086 KPK, kan. 803 KKKW); 5) przeszkoda święceń (kan. 1087 KPK, kan. 804 KKKW); 6) przeszkoda ślubu (kan. 1088 KPK, kan. 805 KKKW); 7) przeszkoda uprowadzenia (kan. 1089 KPK, kan. 806 KKKW); 8) przeszkoda występku (kan. 1090 KPK, kan. 807 KKKW); 9) przeszkoda pokrewieństwa (kan. 1091 KPK, kan. 808 KKKW); 10) przeszkoda powinowactwa (kan. 1092 KPK, kan. 809 KKKW); 11) przeszkoda przyzwoitości publicznej (kan. 1093 KPK, kan. 810 KKKW); 12) przeszkoda pokrewieństwa prawnego (kan. 1094 KPK, kan. 812 KKKW). Należy dodać, iż w porządku prawnym katolickich Kościołów Wschodnich występuje jeszcze jedno ograniczenie, niemające odpowiednika w systemie Kościoła łacińskiego, jakim jest przeszkoda pokrewieństwa duchowego (kan. 811 KKKW).

2.2. Katalog przeszkód Kościoła prawosławnego

W Kościele prawosławnym funkcjonują następujące przeszkody małżeńskie: 1) przeszkoda pokrewieństwa; 2) przeszkoda powinowactwa; 3) przeszkoda pokrewieństwa duchowego; 4) przeszkoda węzła małżeńskiego; 5) przeszkoda wpływająca ze ślubu mnicha⁶.

Z przytoczonych zestawień wynika, iż w katalogach przeszkód obydwu Kościołów znajduje się kilka analogicznych prawnych ograniczeń prawnych. Nie oznacza to jednak, iż ich treść jest identyczna. W tym kontekście powstaje więc zasadniczy problem: jakie reguły interpretacyjne należy zastosować w takiej sytuacji? Jak już zasygnalizowano, w tym wypadku punktem odniesienia stają się ustalenia skodyfikowane w wymienionym już kan. 780 §§ 1–2 KKKW.

3. Zasady zawarte w kan. 780 §§ 1–2 KKKW

Wytycznych co do walogu przeszkód małżeńskich Kościoła prawosławnego nie znajdziemy w regulacjach Kodeksu z 1983 r., dotyczących małżeństw mieszanych (kann. 1124–1129 KPK). Takie ustalenia natomiast występują w kan. 780 §§ 1–2, n. 1 KKKW. Otóż ustawodawca w regulacji tej postanowił: „Małżeństwo katolików, chociażby tylko jedna strona była katolicka, podlega nie tyl-

⁶ Por. Ślub cerkiewny, w: <http://www.parcia.sidcom.pl/parafia/azy/wieczan.html> (27.09.2011).

ko prawu Bożemu, lecz także kanonicznemu, z zachowaniem kompetencji władzy państwowej odnośnie do czysto cywilnych skutków małżeństwa (§ 1). Małżeństwo między stroną katolicką i stroną akatolicką ochrzczone, z zachowaniem prawa Bożego, jest regulowane także: 1. prawem własnym Kościoła lub Wspólnoty kościelnej, do której należy strona akatolicka, jeśli ta Wspólnota posiada własne prawo małżeńskie (§ 2, n. 1)”.

Zastanawiając się nad znaczeniem prawnym tej normy, na początku należy zwrócić uwagę, iż literalnie dyspozycje w niej skodyfikowane odnoszą się do związków zawieranych między katolikami wschodnimi a akatolikami ochrzczone (kan. 1 KKKW). Kanoniści w zasadzie są zgodni co do tego, że w porządku prawnym Kościoła łacińskiego w tym wypadku występuje luka prawna. W myśl jednej z reguł zawartych w kan. 19 KPK, taki stan prawny może zostać m.in. uzupełniony za pomocą analogii prawa, to znaczy z „(...) uwzględnieniem ustaw wydanych w podobnych sprawach”⁷. Stąd też rozwiązanie, o którym traktuje kan. 780 § 2, n. 1 KKKW można także odnieść do małżeństw mieszanych zawieranych między katolikami łacińskimi a akatolikami ochrzczone (kan. 1124 KPK)⁸.

Jak już wiadomo, w skład struktury prawnej małżeństwa wchodzi wiele komponentów, których źródłem pochodzenia jest zarówno prawo naturalne, prawo Boże pozytywne, jak i prawo pozytywne. Wymagania wynikające z prawa naturalnego obowiązują wszystkich ludzi, wymogi natomiast wypływające z decyzji prawodawcy dotyczą wyłącznie tych, którzy podlegają jego jurysdykcji. W tym kontekście trafnie zauważył A. García Gárate, iż prawo naturalne stanowi nie tylko fundament systemowy, lecz służy ono także do wyznaczenia granic interpretacyjnych oraz zakresu aplikacji normy⁹.

Mając na uwadze cel niniejszego opracowania należy podkreślić, iż przeszkody małżeńskie ustanowione przez prawodawcę Kościoła katolickiego odnoszą się jedynie do tych wiernych, którzy podlegają jego władzy; przeszkody z kolei ustanowione przez prawodawcę prawosławnego wiążą wyłącznie członków tego Kościoła¹⁰.

Poważny problem doktrynalny natomiast stanowią przeszkody pochodzące z prawa Bożego. One bowiem, jak już stwierdzono, wiążą wszystkich. Zasygna-

⁷ Por. S. BERLINGÒ, *Generalia iuris principia (can. 19)*, w: *Ius Divinum*, red. J. ARRIETA, Venezia 2010, 582–584.

⁸ Por. D. SALACHAS, *Commento al can. 780*, w: *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, red. P. V. PINTO, Città del Vaticano 2001, 655; D. SALACHAS, *Matrimoni misti nel Codice latino e nel Codice delle Chiese Orientali cattoliche*, w: *Diritto matrimoniale canonico*, t. 1, red. P. BONNET, C. GULLO, Città del Vaticano 2005, 229.

⁹ Por. A. GARCÍA GÁRATE, *Ius divinum y derecho canónico*, w: *Ius Divinum*, red. J. ARRIETA, Venezia 2010, 203.

¹⁰ SALACHAS, *Matrimoni misti*, 229.

lizowany problem nabiera powagi w związku z faktem, iż pojmowanie w prawosławiu przeszkód wypływających z prawa Bożego nie zawsze jest koherentne z rozumieniem tych prawnych ograniczeń przez Kościół katolicki.

4. Przeszkody pochodzące z prawa Bożego

W myśl doktryny, z przeszkód wymienionych w katalogach Kościołów katolickiego i prawosławnego z prawa naturalnego pochodzą niektóre stopnie przeszkody pokrewieństwa oraz przeszkoda węzła małżeńskiego.

4.1. Przeszkoda pokrewieństwa

W wymienionym wyżej katalogu przeszkód Kościoła prawosławnego przeszkoda pokrewieństwa obowiązuje zarówno we wszystkich stopniach linii prostej, jak również do czwartego stopnia linii bocznej¹¹. Jak wiadomo, tego typu prawne ograniczenie funkcjonuje również w prawie Kościoła katolickiego (kan. 1091 §§ 1–4 KPK, kan. 807 §§ 1–4 KKKW). W tym porządku prawnym wiąże ono nupturientów tak w linii prostej, jak i do czwartego stopnia linii bocznej. Należy dodać, iż obecnie zarówno w prawosławiu, jak i w Kościele katolickim sposób obliczania stopni pokrewieństwa jest identyczny, to znaczy, oblicza się je według komputacji rzymskiej¹².

W kan. 1091 § 4 KPK (kan. kan. 807 § 3 KKKW) ustawodawca kategorycznie zastrzegł: „Nigdy nie zezwala się na małżeństwo, jeśli istnieją wątpliwości, czy strony są spokrewnione w jakimś stopniu linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej”. Wobec takiego zapisu normatywnego rodzi się podstawowe pytanie: jakie racje przemawiały za wprowadzeniem takiego zakazu? W myśl przeważającej części doktryny, pojawienie się tak radykalnych restrykcji co do wymienionych stopni pokrewieństwa wynika z faktu, iż źródeł tej przeszkody upatruje się w prawie naturalnym¹³. Kanoniści stoją na stanowisku, iż omawiana przeszkoda w linii prostej pochodzi z prawa naturalnego; w drugim stopniu linii bocznej natomiast ograniczenie to pochodzi prawdopodobnie z prawa naturalnego¹⁴, bądź też z prawa naturalnego drugorzędowego (*diritto naturale seconda-*

¹¹ *Ślub cerkiewny*, w: <http://www.parcia.sidcom.pl/parafia/azy/wienczan.html> (27.09.2011).

¹² Por. S. HRYCYNIUŁ, *Prawosławne pojmowanie małżeństwa*, Białystok 1994, 94–95.

¹³ Szerzej na temat dyskusji doktrynalnej co do racji prawnych wprowadzenia tej przeszkody zob. J. D. GANDÍA BARBER, *El impedimento de consanguinidad. Historia y fundamentación*, Roma 2006, 318–330.

¹⁴ Por. R. SEBOTT, *Das neue kirchliche Eherecht*, Frankfurt 2005, 103; F. AZNAR GIL *Derecho matrimonial canónico*, t. 1, Salamanca 2001, 433; F. BERSINI, *Il diritto canonico matrimoniale*, Torino 1994, 87.

rio)¹⁵. Wobec takiego stanu prawnego, Kościół kategorycznie zabrania zawierania tego typu związków, w następstwie czego w systemie kanonicznym w takiej sytuacji dominuje zasada, w myśl której w przypadku wątpliwości nie można naruszać tego prawa¹⁶.

Jeżeli zatem taka jest doktryna Kościoła co do pochodzenia z prawa naturalnego wymienionych form przeszkody pokrewieństwa, to zasady te należy także aplikować w odniesieniu do prawosławia. Dyspozycje bowiem będące deklaracją prawa naturalnego obowiązują wszystkich (kan. 780 § 2, n. 1 KKKW).

Kontynuując ten wywód należy stwierdzić, iż pozostałe postaci omawianej przeszkody pochodzą z prawa pozytywnego. Stąd też w porządku prawnym Kościoła katolickiego dopuszcza się możliwość udzielenia dyspensy w trzecim i czwartym stopniu linii bocznej.

Co do prawosławnych natomiast, mając na uwadze analizowaną już wyżej dyspozycję kan. 780 § 2, n. 1 KKKW, należy zachować autonomiczną dyscyplinę tego Kościoła w odniesieniu do analogicznych form tej przeszkody, wiążących się z trzecim i czwartym stopniem linii bocznej.

A zatem, zgodnie z ustaleniami skodyfikowanymi w kan. 780 § 2, n. 1 KKKW, co do zasad dyspensowania od tej przeszkody należy opowiedzieć się za autonomią rozwiązań systemowych. To znaczy, kompetentny autorytet Kościoła katolickiego powinien wydać wymagany prawem reskrypt dla strony katolickiej; z kolei autorytet prawosławny powinien wydać dyspensę dla strony prawosławnej.

4.2. Przeszkoda węzła małżeńskiego

Kolejne poważne problemy interpretacyjne wiążą się z funkcjonującą tak w katalogu katolickim, jak i w prawosławnym przeszkodą węzła małżeńskiego (kan. 1085 §§ 1–2 KPK, kan. 802 §§ 1–2 KKKW). Otóż w przytoczonych regulacjach ustawodawca katolicki stanowi, że nieważny jest związek małżeński tego, kto jest związany węzłem poprzedniego małżeństwa. Substancjalnie wymieniony zapis wynika z faktu, iż z zawartego związku powstaje węzeł małżeński trwały i wyłączny¹⁷. Ponadto norma ta pozostaje w ścisłym związku z treścią kan. 1056 KPK (kan. 776 § 3 KKKW), zgodnie z którym jedność i nierozzerwalność małżeństwa są istotnymi przymiotami małżeństwa¹⁸. Według

¹⁵ Por. A. D'AURIA, *Gli impedimenti matrimoniali*, Roma 2007, 186.

¹⁶ BERSINI, *dz. cyt.*, 87. Autor ten stwierdził: „In questi casi la Chiesa non può concedere quello che il diritto naturale proibisce e, in caso di dubbio, non permette di violarlo”.

¹⁷ D'AURIA, *dz. cyt.*, 97.

¹⁸ Por. J. FORNÈS, *Derecho matrimonial canónico*, Madrid 2008, 69; L. BARBIERA, *Il Matrimonio*, Milano 2006, 128.

kanonistów, racją istnienia tych przymiotów jest prawo naturalne¹⁹. Stąd też źródłem pochodzenia przeszkody węzła małżeńskiego jest wymieniony przed chwilą obszar prawa²⁰.

Trzeba też dodać, że tego typu normatywna deklaracja prawa naturalnego skutkuje tym, iż ustalenia zawarte w kan. 1085 §§ 1–2 KPK(kan. 802 §§ 1–2 KKKW) znajdują aplikację nie tylko w odniesieniu do małżeństw katolików, lecz do każdego małżeństwa. Popierając tę tezę, A. D’Auria podkreślił, iż jej uzasadnienie wynika z tego, że istotny przymiot małżeństwa przynależy do modelu naturalnego małżeństwa²¹.

Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że prawosławne ujęcie kwestii nierozwalności węzła małżeńskiego nie jest koherentne z rozumieniem tego zagadnienia w Kościele katolickim. W Kościele prawosławnym bowiem po otrzymaniu rozwodu dopuszcza się możliwość zawierania kolejnych związków²². W prawosławiu funkcjonuje wprawdzie przeszkoda węzła małżeńskiego, lecz w swych parametrach jest ona odmienna od analogicznego ograniczenia, występującego w porządku prawnym Kościoła katolickiego. Otóż w tej materii dyscyplina jest następująca: z poważnych przyczyn może zerwać prawosławne małżeństwo jedynie ten biskup, w którego diecezji został zawarty ów związek małżeński²³. Taka dyscyplina jest możliwa dzięki temu, że w doktrynie prawosławnej funkcjonuje instytucja rozwodu, stwarzająca perspektywę zawarcia trzech kolejnych nowych związków małżeńskich²⁴. Zauważamy zatem, iż zarysowana odmienność rozwiązań nie jest spójna z ujęciem katolickim tej kwestii. W tym wypadku spotykamy się z typową kolizyjnością normatywnych ustaleń.

Taki stan prawny w konsekwencji doprowadził do wielu sporów doktrynalnych, związanych z walorem prawnym funkcjonującej w prawosławiu instytucji rozwodu. Co więcej, niektóre katolickie sądy kościelne w Rumunii uznawały decyzje autorytetów prawosławnych w kwestii stanu wolnego osób, które uprzednio zawarły już związek małżeński w Kościele prawosławnym²⁵. Sygnatura Apo-

¹⁹ Por. P. PELLEGRINO, *Impedimentum ligaminis nel diritto matrimoniale canonico (can. 1085 par. 1 – 2 C. J. C. e can. 802 par. 1 – 2 C. C. E. O.)*, w: *Diritto matrimoniale canonico*, red. P. BONNET, C. GULLO, t. 1., Città del Vaticano 2002, 482.

²⁰ D’AURIA, *dz. cyt.*, 97; FORNÈS, *dz. cyt.*, 69.

²¹ D’AURIA, *dz. cyt.*, s. 97.

²² Szerzej na ten temat zob. J. Meyendorf, *Małżeństwo w prawosławiu*, tłum. K. Leśniewski, Lublin 1995, 52–56.

²³ *Ślub cerkiewny*, w: <http://www.paraafia.sidcom.pl/paraafia/azy/wienczan.html> (27.09.2011).

²⁴ Por. S. GŁÓDŹ, *Praktyka rozwodowa w Kościele prawosławnym*, „Wiadomości Kościelne Archidiecezji w Białymstoku” 5 (1979), 107–117; B. BERKAMNN, *Die Annulierung von Ehen mit einem oder zwei nichtkatholischen Partnern gemäss Dignitas connubii*, „De processibus matrimonialibus” 15–16 (2008–2009), 64.

²⁵ Por. P. MAJER, *Nowe decyzje Sygnatury Apostolskiej w sprawie małżeństw zawieranych między katolikami i prawosławnymi*, w: *Finis legis Chiristus. Księga pamiątkowa dedykowana*

stolska w dniu 20 października 2007 r. wydała stosowną Deklarację w tej kwestii²⁶. W dokumencie tym jego autor stanął na stanowisku, iż w oparciu o zasadę presumpcji ważności małżeństwa należy domniemywać ważność pierwszego związku zawartego przez prawosławnego. Według tego aktu prawnego, stan wolny strony prawosławnej można stwierdzić jedynie w oparciu o prawomocny wyrok katolickiego trybunału kościelnego, bądź też w oparciu o decyzję papieską co do małżeństwa ważnie zawartego, lecz niedopełnionego²⁷.

Należy wyjaśnić, iż wspomniana domniemana ważność pierwszego małżeństwa wynika z presumpcji skodyfikowanej w kan. 1060 KPK, według której „małżeństwo cieszy się przychylnością prawa, dlatego w wątpliwości należy uważać je za ważne, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego”. Zdaniem kanonistów, ujęta w tej normie zasada została wprawdzie sformułowana przez prawodawcę kościelnego, lecz jej źródła należy upatrywać w prawie naturalnym²⁸. Skoro takie jest źródło pochodzenia tego pryncypium, to należy je odnieść także do akatolików²⁹. W myśl doktryny, jeśli przyczyna nieważności zawartego związku pochodzi nie z prawa pozytywnego, lecz z prawa naturalnego to w takiej sytuacji nie należy aplikować prawa Kościoła akatolickiego, lecz prawo kanoniczne³⁰. Komentując art. 4 § 1 Instrukcji *Dignitas connubii*, A. Stankiewicz stwierdził: „Nie stosuje się akatolickiej dyscypliny przeciwnej nierozdzielności małżeństwa oraz opartym na niej wyrokom lub decyzjom stanowiącym o udzieleniu rozwodu. Stąd też na forum kanonicznym nie może być uznane stwierdzenie stanu wolnego strony akatolickiej ochrzczonej na podstawie udzielonego rozwodu od poprzedniego małżeństwa”³¹. Nawiązując do tego problemu, P. Majer podkreślił z całym naciskiem, iż wszelkie konflikty jurysdykcyjne

Księdzu Profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin, red. J. WROCEŃSKI, J. KRAJCZYŃSKI, t. 1, Warszawa 2009, s. 546.

²⁶ Por. SUPREMO TRYBUNALE DELLA SIGNATURA APOSTOLICA, *Declaratio sull'ammissione dei fedeli della Chiesa ortodossa romana alla celebrazione di un nuovo matrimonio nella Chiesa cattolica – 20. 10. 2007*, „Communications” 39 (2007), 66–67.

²⁷ *Tamże*, 66.

²⁸ Por. R. CALLEJO, *Persona y institución*, Comillas 2004, 32. Autor ten stwierdził: „Esta base de Derecho Natural se incluye, juntamente con el derecho revelado, dentro de las formas de manifestación de derecho divino”.

²⁹ MAJER, *dz. cyt.*, 548. Czytamy tutaj: „(...) mimo że jest zasadą sformułowaną przez pozytywnego ustawodawcę, swe źródło i ostateczne uzasadnienie znajduje w prawie Bożym, a z tej racji odnosi się także do niekatolików”.

³⁰ Por. D. SALACHAS, *Il sacramento del matrimonio nel Nuovo Diritto Canonico delle Chiese orientali*, Bologna 1994, 59. J. PRADER, *Matrimonio in Oriente e in Occidente*, Roma 1992, 40: „Se il motivo di nullità e un vizio del consenso fondato sul diritto naurlae o su un impedimento di diritto divino o naturale, devono applicate le norme di diritto canonico”.

³¹ Por. A. STANKIEWICZ, *Komentarz do art. 4 Instrukcji Dignitas connubii*, w: *Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”*, red. T. ROZKRUT, Sandomierz 2007, 30. K. LÜDICKE, „*Dignitas connubii*”. *Text und Kommentar*, Essen 2005, 14.

w tym obszarze powinny być rozwiązywane przy bezwzględnym respektowaniu Prawa Bożego³².

5. Walog prawny pozostałych przeszkód funkcjonujących w Kościele prawosławnym

Jak wykazano już wyżej, tylko dwie przeszkody z prawosławnego katalogu przeszkód wypływają z prawa naturalnego. Pozostałe zaś wywodzą się z decyzji ustawodawcy prawosławnego. W myśl założeń zawartych we wspomnianym kan. 780 §§ 1–2, n. 1 KKKW w odniesieniu do prawnych ograniczeń pochodzących z prawa stanowionego, prawodawca Kościoła prawosławnego posiada autonomię legislacyjną. Wymienione uprawnienie wynika z autonomii jurysdykcyjnej Kościoła prawosławnego względem własnych wiernych. Prawodawca tego Kościoła ma więc prawo wprowadzać własne ograniczenia w strukturę prawną małżeństwa.

Biorąc pod uwagę aspekt teroretycznoprawny w odniesieniu do małżeństw mieszanych, nie idzie tu o kanonizację regulacji prawa prawosławnego, lecz o uznanie prawnego charakteru tych przepisów³³. W praktyce zatem kompetentne autorytety prawosławne mają prawo do wykładni norm funkcjonujących w tym systemie prawa małżeńskiego, a także są one uprawnione do stanowienia stosownej dyscypliny w tej dziedzinie.

6. Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż kwestia waloru prawnego przeszkód małżeńskich funkcjonujących w Kościele prawosławnym posiada charakter złożony. W opracowaniu tym wykazano, iż zarówno przeszkoda pokrewieństwa, jak i przeszkoda węzła małżeńskiego pochodzą z prawa naturalnego. Jeżeli zatem taki jest status owych prawnych ograniczeń, to obowiązują one wszystkich.

Dyscyplina Kościoła katolickiego co do przeszkody pokrewieństwa jest koherentna z dyscypliną Kościoła prawosławnego. Dlatego w tym zakresie nie występują poważne problemy interpretacyjne.

Nieco odmienny charakter posiada dyscyplina dotycząca przeszkody węzła małżeńskiego. Rozwiązania występujące w analizowanych systemach prawnych posiadają charakter kolizyjny. Wobec takiego stanu prawnego, Sygnatura Apostolska w dniu 20 października 2007 r. opublikowała Deklarację, zgodnie z którą w oparciu o zasadę presumpcji ważności małżeństwa należy domniemywać ważność pierwszego związku zawartego przez prawosławnego (kan. 1060 KPK).

³² MAJER, *dz. cyt.*, s. 548.

³³ *Tamże*, 547.

Większość przeszkód występujących w katalogu prawosławnym pochodzi z prawa stanowionego. W myśl założeń kan. 780 § 2, n. 1 KKKW, prawodawcy poszczególnych Kościołów posiadają autonomię jurysdykcyjną w tej materii. Mają więc oni prawo do wprowadzania autonomicznej dyscypliny, zgodnej z tradycją swoich Kościołów. Przyjęcie takich założeń skutkuje m.in. tym, iż jeżeli nupturieni pragną zawrzeć małżeństwo mieszane byłiby obarczeni przeszkodami wynikającymi z prawa kościelnego, to kompetentne autorytety tak Kościoła katolickiego, jak i Kościoła prawosławnego powinny udzielić odrębnych dyspens wiernym podlegającym ich jurysdykcji.

The Legal Value of Marital Impediments functioning in the Orthodox Church in the View of Marriages between Catholics and Orthodox Christians

Summary

In the presented article, the author focused on the issue of the legal value of marital impediments functioning in the Eastern Orthodox Church in view of marriages between Catholics and Orthodox Christian.

The analysis carried out shows that question of legal value of marital impediments in Eastern Orthodox Church is of rather complex nature. The Study proves that both the impediment of consanguinity and marriage knot are directly related in Natural Law. Therefore, if such is the status of these legal restrictions, they should apply in everyone.

The discipline of the Catholic Church as for the impediment of consanguinity remains coherent with the discipline of the Eastern Orthodox Church. Hence, there are no significant interpretative problems in this case.

The nature of the discipline concerning the impediment of marriage knot is slightly different because the solutions applied in the analyzed legal system tend to collide. As a result, on 20 October 2007 Apostolic Signatura issued a decree which states that the first marriage entered by an Orthodox Christian ought to be considered valid on the basis of presumption rule.

The majority of impediments which appear in the catalogue of the Orthodox Church is derived from statute law. According to the assumptions of can. 780 § 2, no. 1 CCEO, the legislators of the two Churches retain jurisdictional autonomy in this matter. Therefore, each of them has the right to introduce autonomous discipline compatible with the tradition of his Church.